

JAINKORIK BAI OTE ?

Galdera ori es da gure egunetan egin len aldiz, antziña antziña antziñakoa dugu. Pilosopilaria gizona dantetik da; gizon bakoitza bere neurrian pilosopilari dugu. Adimenaren jabe dana pilosopi egiteko edo pilosopoki jokatze ko era ba du. Pilosopi saillean adimenaren indarrez, almenez jakin liteken guztia sartzen da.

Jainkoaren izatea ere adimen utsez ezagutu ta egiztatu liteke, sinismena alboan utzirik; naiz onek asko indartu adimena. Baña gure adimen motz eta kokkor onek Jainkoaren izatea ziur-ziur jakiteko ainbat indar ba al du? Jainkoa dan bezela, Eta Beraren izaera ezagutzeko aña indar ez du; gizonak Jainkoa itzalpean bezela dakus, bañan orrek ez du esan nai gure adimenak Jainkoa ez dazagukunik. Jainkoa badanaren berri izateko eta zer dan eta nola dan jakitea ez dira berdin. Gertaburu (causa) edo arazle bat ezagutzeko naikoa degu jakitea, gertakari bat arazle orren ondorio (effectus) dala. Gertakari asko dakusgu ludi onetan: oietako bat ibiltzea. Naikoa dugu bada ibiltze ondorio orren gertaburu edo arazlea Jainkoa dala egiztatzea. Ortan asi baño len noan lenik Jainkoaren izatea a-zaltzera eta noiz eta zeñiek arkitu edo egiztatu duten.

Gure lenengo gurasoak bazuten Jainkoaren berri, beren adimenaren indarrez ez bazan ere Jainkoak Berak azalduta. Geroago gizonak ugaritu ta mundu zabalean barratu ziranean gizaon-talde askok beraren berria galdu zuten. Israeldarrei bide au bera jarraitzeko arriskuan ziranean

Bera zala Jainkoa azaldu zien askotan,naiz mirari arrigarrrien bidez,naiz zogor beldurgarriz.Orrrela Israel Jainkoaren erri berexiak etzun sinismena galdu. Bañan etzan berdin gertatu beste erriekin.Jainkogan sinismen guztia galdu zuten eta denboraren denboraz Jainko berriak sortzen dituzte. Orra or Egiptoarrak beren Nilo,Lurra,Zeru eta Eguzki jainkoekin;eta Asiriarrak beren Totem'ekin.Geroago gerketarrek gizon itxurazko jainkoekin.Ikusten danez,egizko Jainkoarenberri galdu zuten,bañs ala ere jainko norbaiten berri gorde,naiz gezurrezkoak izan.

Gerketar erri sinisgabe ura oso pilosopizalea zan;berezkoa zuten egi sendoak barren barrenaño aztertzea.Bañan etziran,ez,gerketar pilosopolari gusi aiek giza ontakoak.Sofistak zeritzaien itz-jario aiek beren sofisma edo itz jokuaz egiaren sinisgabetasun sakosian murgildu ziran.

Sokrates jakinzalea izan zan berriro egiari itsatsi zana,ta onen eragiñez Platon eta Estagiritar Aristoteles aundiak ditugu ainbat eta ainbat urteetan pilosopilarien eredu.Iru auk ezarri zizkioten pilosopiari bere oñarri sendoak.Jainkoaren izatea eree egiztatu zuten.Bañan zein zan Jainko ori?Mitologikoren bat?Ez,geurok gurtzen degun Jainko bera zan.Egia utsa eta gogo utsa dan Jainkoa.Gizon eta diran izaki guzien egille eta beren gañetik dago na.Jainkoaren izatea egiztatzeko bide asko artu zituzten eta guztiekin iritxi Jainkoa badla egiztatzera,oietako batzuk:ibiltzea,gertaburu eta gertakariena.Pilosopi sakona egin zuten gizon argi auk,sofistan arrazoiketa uts eta txorazle aiek alde batera utzita.Sofistak beren arrazoiketaen bidez,sakela guritzeko era ederki egiten zuten,bañan ez Platon eta Aristoteles'ek egiaren maite-miñez zebiltzen eta beraren billaketan jarri zuten beren adimen bizkor eta zorrotza.

Auk sortutako pilosopi sendoa izan zan,da,eta izango ere bai pilosopi on guztiaren eredu ta oñarri.Agustin doneak Platon'enen edan zun eta jakinzaleak oro bera jarraitzen dute Tomas donea azaldu arte.Onek beste beste iturri batean asetzen du bere jakin egarria:Estagiritarrean ta emen asten da erregetzarca pilosopi sallean.

Akinotarrak Jainkoaren izatea egiztatzean bost bide ibiltzen ditu; lenengoa ibiltzearen bidea degu, Estajiritarrari artua bañan piska bat txukunduta. Nik ere bide onekin berarekin ekingo diot asieran egindako galderari buruz. Ara bada: Ibiltzea badala argi dakusgu, begiak irikitzea naikoa. Zer dakuste bada? Ibilketa ugari: txinarak egan, arranoak mendi inguruan beren ibilketa apañak erakutsiz; gizonak aruntz eta onuntz. Bizia daukan guztia badabil: "Vita est motus". Bañan ibiltzea ez degu artu bear tokian bakarrik, badira beste mota asko: Ura otza dago bañan sutan jartzen dala berotu egiten da. Ezkur bat ereiten degu eta illabete barrun landare txiki bat ernetzen da ta denboraren denboraz aritz beltz, gogor ta trinko egiten. Gure begiak dakuste, belarriak entzun; gure adimenak ulertu, egi berriak jakin; naimena berriz zerbait leiatzen da. Zer dakusgu bada egite guzti auetan? Ibiltze bat, izakizunetik (potentia) izatera (actus) igarotze bat. Ura otza dago, au da, beroaren izakizun dago, bañan sutan jartzean berotu egiten, au da, bero izatean jartzen da. Adibide onetan aldaketa, ibiltzea bat, izakizunetik izatera igarotze bat gertatu da. Ta ibiltze esan nai ontan artu bear degu: izakizunetik izatera igarotzean. Ikusi degu bada ludi onetan ibiltzea badala, baño zerbait ibiltzean jartzearen bultzakada bat bear da, bultzakada eman bear dun norbait, au da, motor edo eragille bat. Ala dio Aristoteleseki: "Quidquid movetur ab alio movetur". Dabilen guztia bestearen eragiñez dabil.

Ibiltzea daukanak ez du bere indarrez ibiltze ori. Jarri dezagun berriro lengo adibide ura. Suak ura berotu egin du, ez daberez berotu ura, baizik suak. Ura berotzeko, lenik otz egon bear zun, au da, beroaren izakizun egon bear zun. Norbait ibiltzean jartzeko, ez ibillian egon bear, esate baterako, geldi. Baña geldi dagonak nola eman berari ibiltze ori?: "Nemo dat quod non habet": ez duneti, iñork ezin eman. Ikusi degu bada dabilen guztia bestearen eragiñez dabilela. Baña eragille saillean bear bearrezko da eragille bat iñork ibillia ez dana eta beste guztiak ibiltzeko indarra berez dun eragille bat arkitzea. Izan ere eragille guztiek bestearen eragiñez badabiltz, lenengo eragillerik, au da, ibiltzea sortu arazten dun eragillerik ez genuke izango ta au gabe ibiltzerik ez litzake ludian ta iñon. Bañan zergatik ez litzake len eragillerik, eragille guztiak

bestearen eragiñez badabiltz?ara emen adibide bat galdera orri erantzunez:"Jarrri ditzagun bost kurpil borobillean; ta ikusten degu lenak bigarrena pirikatzen dula ta onek ar-tu dun indarrez irugarrena ta orrela boskarreneraño.Bañan orain ezin esan onek lenena ibiltzen dula ez al du ba onek boskarrena ibiltzean jarri beste bitarteko gurpillen bidez? Lenen eragille da ibiltzearen gertaburu ta beste bitarteko eragilleak lenbizikoaren indarrez dute ibiltze ori.Lenenak ez balie indarrik eman besteak geldí egon bear.

Bada beraz lenengo eragille bat iñork ibillia ez dana bañan beste guztiak erabiltzen dituana.Eragille onek izakizunetik ezer ez du,erabat izatean dago.Izakizun ortatik zerbait balu ibillia litzake ta orrela ezin izan lenen eragillea.Izakizun gabeko lenen eragille au Jainkoa dala aitortzen dute guztiak.Beraz badala Jainkoa erantzuten di-ot asieran egindako galderari.Amaitzeko aitatu dezadan Pau-lo doneak Jainkoagatik dasana:"Beragan egon,bizi,ta ibil-tzen gera".

Muxika'tar Urrupin,

Lazkao'ko filosofari.